

20 rokov implementácie trvalo udržateľného rozvoja na Slovensku

Slovenská akadémia vied v spolupráci s vedeckými pracoviskami organizuje v pravidelných časových intervaloch konferencie z cyklu Implementácia trvalo udržateľného rozvoja v SR. Základným cieľom týchto konferencií je monitoring a hodnotenie aktivít zameraných na implementáciu trvalo udržateľného rozvoja v Slovenskej republike. Aj v tomto roku v apríli sa pri príležitosti 20. výročia Samitu Zeme v Riu de Janeiro a prijatia strategického rozvojového dokumentu Agendy 21 v kongresovom centre SAV konala konferencia Rio+20 pod záštitou prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča.

Hlavným organizátorom podujatia bola Európska akadémia vied a umení v Salzburgu v spolupráci so Slovenskou akadémiou vied, Ústavom krajiny ekológie SAV, Ústavom

poručených metód integrovanej ochrany prírodných zdrojov. Avšak reálne kroky zamerané na praktickú realizáciu boli oveľa pomalšie.

Foto: Jozef Klinda

Smolenický zámok – kongresové centrum Slovenskej akadémie vied – miesto prijatia Smolenickej výzvy

krajiny a záhradnej architektúry FA STU, Slovenskou ekologickou spoločnosťou, Slovenským výborom programu UNESCO Človek a biosféra a Katedrou ekológie a environmentalistiky FPV UKF. Hlavným cieľom konferencie bolo zhodnotiť dvadsaťročný proces implementácie koncepcie trvalo udržateľného rozvoja v reálnej praxi v podmienkach SR.

Slovensko pred a po

Jednotlivé krajiny sa zapojili do procesu implementácie trvalo udržateľného rozvoja (TUR) rôznou intenzitou. Slovensko sa aktívne pripojilo k procesu v Riu. Metodika krajinnoeekologického plánovania LANDEP (Ružička, Miklós, 1982) zakotvila v AGENDE 21, kapitola 10 ako jedna z od-

Za základné silné stránky v procese implementácie TUR v SR možno označiť:

- pristúpenie a deklarovanie programu trvalo udržateľného rozvoja SR na vládnej úrovni, vytvorenie rady vlády pre TUR, vytvorenie rady pre integrovaný manažment krajiny,
- prijatie právnych predpisov kompatibilných s legislatívou EÚ a programových dokumentov, podporujúcich implementáciu TUR – Rio deklarácia, dohoda o biodiverzite, zmene klímy, Florenský dohovor o európskej krajine a pod.,
- spracovanie a schválenie rozvojových dokumentov zameraných na implementáciu TUR – Štátna environ-

mentálna politika, Environmentálne akčné programy, Národná stratégia TUR, regionálne a lokálne Agendy 21,

- rozvoj nových študijných odborov a vedeckých projektov, ktoré podporujú riešenie prioritných oblastí TUR, a to sociálne, kultúrne, ekonomické, environmentálne a inštitucionálne aspekty,
- rozsiahle aktivity mimovládnych organizácií v oblasti implementácie TUR,
- vypracovanie súboru ukazovateľov TUR v SR a prijatie uznesenia vlády o ich pravidelnom vyhodnocovaní.

Popri úspechoch, ktoré Slovenská republika dosiahla v procese implementácie TUR, existuje celý rad problémových miest v tejto oblasti, ktoré môžeme označiť za slabé stránky tohto procesu:

- neustále narastajúci politický nezáujem a pasivita zodpovedných subjektov za implementáciu TUR, životné prostredie sa stalo okrajovou témou, nedôsledné plnenie dôležitých ustanovení uznesení vlády SR;
- pretrvávajúce miestami i nárast existenčných problémov, čo podmieňuje pasivitu obyvateľstva venovať sa problematike životného prostredia a k odsúvaniu riešenia environmentálnych problémov na okraj spoločnosti, a na druhej strane zvyšovanie spotrebných nárokov a dominantný príklon ku konzumnému spôsobu života, nezlučiteľného s princípmi a kritériami TUR;
- formálne prijímanie strategických dokumentov a medzinárodných záväzkov – SR má síce vypracované strategické dokumenty na dobrej odbornej úrovni a pristúpila k všetkým zásadným medzinárodným dohovorm a ich protokolom, avšak ich implementácia je zväčša len minimálna, realizácia opatrení, zadefinovaných v jednotlivých dokumentoch, sa posúva z roka na rok, mnohé z nich sa ignorujú, a tak zväčša tieto opatrenia zostávajú len v deklaratívnej rovine;
- následky krízy, prejavujúce sa nedostatkom finančných zdrojov na realizáciu programov podporujúcich

Základné tézy Smolenickej výzvy V.

Účastníci konferencie

1. Konštatujú:

- a) narastajúcu apatiu hlavných skupín v procese implementácie trvalo udržateľného rozvoja a preto apelujú na:
 - predstaviteľov štátnej správy, regionálnej správy a samosprávy,
 - pracovníkov vedeckých a výskumných inštitúcií, univerzít a ďalších vzdelávacích a informačných inštitúcií,
 - podnikateľov, priemyselníkov, poľnohospodárov, lesohospodárov, vodohospodárov, urbanistov, architektov a ďalšie subjekty, pre ktoré je krajina a jej zdroje vstupným kapitálom,
 - predstaviteľov mimovládnych organizácií, cirkví a ďalších, ktorí pracujú v oblasti ochra-

ny a tvorby životného prostredia a ovplyvňujú hodnotovú orientáciu spoločnosti, aby princípy a kritériá trvalo udržateľného rozvoja uplatňovali vo všetkých oblastiach riadenia a rozhodovania, ako aj vedy, výskumu a školstva, ktoré spadajú do ich kompetencie;

- b) že z hľadiska úspešnej implementácie trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti je nevyhnutné aplikovať integrovaný prístup a za základný nástroj implementácie trvalo udržateľného rozvoja treba považovať integrovaný manažment krajiny.

2. Vyzývajú:

- a) vládu Slovenskej republiky a NR SR, aby v novom vládnom období:

- boli jednoznačne zahrnuté princípy trvalo udržateľného rozvoja. Zdôrazňujeme pritom, aby sa tieto princípy uplatňovali predovšetkým v zmysle ekologizácie myslenia a všetkých sfér spoločenského a hospodárskeho rozvoja, nie v zmysle ekonomizácie

TUR, stagnácia environmentálneho výskumu, jeho nekoordinovanosť a absencia celkovej koncepcie environmentálneho výskumu, absencia integrovaného prístupu k riešeniu environmentálnych problémov,

šenia aktivity všetkých skupín spoločnosti v presadzovaní princípov a kritérií TUR a potreba formovania environmentálneho vedomia všetkých vrstiev spoločnosti. Na záver účastníci prijali Smolenickú výzvu, v poradí už piatu, ktorú

zovať podujatie zamerané na problematiku trvalo udržateľného rozvoja, na ktorom sa aktívne zúčastnili: predseda Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie Mikuláš Huba, bývalý minister životného prostredia SR László Miklós, predseda komisie pre životné prostredie SAV Ladislav Petruš, generálny biskup evanjelickej cirkvi a. v. Miloš Klátik, dekan smolenického dekanátu Patrik Bacigál a ďalší predstavitelia štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy, akademickej obce, odborných inštitúcií, mimovládnych organizácií, záujmových združení a ďalších spoločenských subjektov. Tým sa vytvorilo tvorivé fórum na vzájomný dialóg medzi hlavnými skupinami spoločnosti.

Základnou témou konferencie bolo vyhodnotenie dvad-

Rokovanie v sekciách bolo intenzívne

duplicita výskumu, nedocenenie faktora času vo výskume, čím sa ignoruje objektívne sledovanie procesov a zmien prebiehajúcich v krajine, slabá prepojenosť základného a aplikovaného výskumu, problémy komunikácie – prepasť medzi odborným jazykom a jazykom širokej verejnosti, zásah korupcie a klientelizmu do oblasti environmentálneho výskumu;

- nedostatočný a nekonceptný systém environmentálnej výchovy – absencia environmentálnej výchovy na základných a stredných školách, preferencia verbálneho vzdelávania nad tvorivým prístupom, nízky stupeň environmentálneho vedomia obyvateľstva, preferencia hodnotovej orientácie, nekorešpondujúcej s princípmi TUR;
- neustály tlak hospodárskych subjektov na záber prírodných zdrojov, pretrvávajúce neefektívne využívanie prírodných zdrojov – nadmerné čerpanie a plytvanie prírodnými zdrojmi, absencia ekonomických nástrojov stimulujúcich hospodárske subjekty k environmentálnemu správaniu sa, absencia ekonomického ohodnocovania prírodných zdrojov, neujasnenosť vlastníckych vzťahov vo vzťahu k ekologicky hodnotným územiám.

Na konferencii sa vytvoril priestor na zhodnotenie procesu implementácie z pohľadu všetkých hlavných skupín. Takmer vo všetkých príspevkoch dominovala potreba zvý-

nasmerovali k všetkým hlavným skupinám v spoločnosti, ktoré sú zodpovedné za proces implementácie TUR.

Smolenická výzva V.

Účastníci konferencie Smolenická výzva V. pozitívne hodnotia, že sa po štyroch rokoch podarilo opäť zorgani-

Odznili viaceré podnetné referáty

Foto: archív autorky

Diskutovalo sa všade, aj v kuloároch

saťročného procesu implementácie trvalo udržateľného rozvoja v SR. Smolenická výzva V. nadväzuje na predchádzajúce výzvy z r. 2002, 2003, 2006 a 2008. Smolenická výzva I. (2002) bola zameraná na vyhodnotenie pozície Slovenska desať rokov po Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji v Riu v r. 1992. Smolenická výzva II. (2003) vychádzala z výsledkov Svetového samitu o trvalo udržateľnom rozvoji, ktorý sa konal v r. 2002 v Johannesburgu. Smolenická výzva III. (2006) sa formulovala v prvom roku Dekády výchovy k udržateľnému rozvoju (2005 – 2010), a to v období bilancovania výsledkov predchádzajúcej vlády, kedy sa zvolil nový parlament, tvorila sa nová vláda a nová

životného prostredia, ako sme tomu často svedkami,

- bola vyslovená podpora pre inštitucionálne a finančné zabezpečenie integrovaného výskumu krajiny,
- bola definovaná úloha inštitucionálne zabezpečiť integrovaný manažment krajiny v zmysle dokumentov prijatých na Summite Zeme v Riu de Janeiro, a to najmä vytvorenie právneho rámca integrovaného manažmentu krajiny a jeho nástroja: krajinného plánovania,
- bol dobudovaný integrovaný informačný systém o krajine v zmysle zákona č. 3/2010 Z. z., vrátane krajinnokoekologickej základne pre integrovaný manažment krajiny v zmysle zákona č. 7/2010 Z. z., ako aj rezortné informačné systémy; boli vytvorené podmienky pre bezproblémový prístup k dátam a informáciám pre štátne inštitúcie, školy, neziskové organizácie, podnikateľské subjekty, ako aj pre verejnosť a občanov,

- bola znovu obnovená činnosť Rady vlády pre trvalo udržateľný rozvoj.

b) Regionálnu a miestnu samosprávu, aby:

- uplatňovali princípy TUR vo všetkých sférach v rámci svojich kompetencií,
- sledovali, aby v plánoch a projektoch regionálneho a územného rozvoja sa presadili princípy integrovaného prístupu,
- žiadali, aby záväzným podkladom pre plány a projekty regionálneho a územného rozvoja boli odborne spracované krajinné plány,
- presadzovali projekty hospodárskeho a sociálneho rozvoja, ako aj miestne Agendy 21 ako funkčné podkladové dokumenty pre všetky ostatné rozvojové dokumenty samosprávnych krajov a obcí.

c) Vedecko-vzdelávacie organizácie, aby:

- sa účinnejšie a efektívnejšie prepoili integrovaný výskum vedeckých pracovísk, univer-